

Γυναίκες που στερούνται της ελευθερίας τους

*Απόσπασμα από τη 10^η Γενική Έκθεση,
δημοσιεύθηκε το 2000*

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

21. Σε ορισμένες από τις προηγούμενες εκθέσεις της η ΕΠΒ περιέγραψε τα κριτήρια τα οποία καθοδηγούν το έργο της σε μια ποικιλία χώρων κράτησης, περιλαμβανομένων των αστυνομικών τμημάτων, των φυλακών, των κέντρων κράτησης μεταναστών, των ψυχιατρικών ιδρυμάτων και των κέντρων κράτησης ανηλίκων.

Φυσικά, η επιτροπή εφαρμόζει τα προαναφερθέντα κριτήρια τόσο για τις γυναίκες όσο και για τους άντρες που στερούνται της ελευθερίας τους. Ωστόσο, σε όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, οι γυναίκες κρατούμενοι εκπροσωπούν μια συγκριτικά μικρή μειοψηφία ατόμων που στερούνται της ελευθερίας τους. Αυτό μπορεί να αποδειχθεί πολύ πολυέξοδο για τα κράτη που πρέπει να έχουν χωριστές προβλέψεις για γυναίκες προφυλακισμένες, με αποτέλεσμα να κρατούνται συχνά σε μικρότερους αριθμούς τοποθεσιών (σε ορισμένες περιπτώσεις μακριά από τα σπίτια τους και από τα προστατευόμενα παιδιά τους), σε χώρους που ήταν αρχικά σχεδιασμένοι για (και μπορεί να μοιράζονται με) άντρες κρατούμενους. Στις περιπτώσεις αυτές, χρειάζεται ιδιαίτερη φροντίδα για να διασφαλιστεί ότι οι γυναίκες που στερούνται της ελευθερίας τους κρατούνται σε ασφαλές και αξιοπρεπές περιβάλλον φύλαξης.

Για να τονίσει τη σημασία που δίνει στην πρόληψη της κακομεταχείρισης των γυναικών που στερούνται της ελευθερίας τους, η ΕΠΒ επέλεξε να αφιερώσει το κεφάλαιο αυτό της 10^{ης} Γενικής της Έκθεσης στην περιγραφή μερικών συγκεκριμένων θεμάτων που παρακολουθεί σε αυτόν τον τομέα. Η Επιτροπή ελπίζει ότι με τον τρόπο αυτό θα δώσει μια σαφή ένδειξη στις εθνικές αρχές για τις απόψεις της σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να μεταχειρίζονται τις γυναίκες που στερούνται της ελευθερίας τους. Όπως και τα προηγούμενα έτη, **η ΕΠΒ θα καλωσόριζε σχόλια σε αυτό το ουσιώδες τμήμα της Γενικής Έκθεσής της.**

22. Θα πρέπει να τονιστεί ευθύς εξ' αρχής ότι οι ανησυχίες της ΕΠΒ σχετικά με τα θέματα που εντοπίστηκαν στο κεφάλαιο αυτό ισχύουν ανεξάρτητα της φύσης του χώρου κράτησης. Ωστόσο, κατά την εμπειρία της ΕΠΒ, κίνδυνοι για τη σωματική ή / και την ψυχολογική ακεραιότητα των γυναικών που στερούνται της ελευθερίας τους μπορεί να είναι μεγαλύτεροι μετά τη σύλληψη. Συνεπώς, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στη διασφάλιση του ότι τα κριτήρια που διατυπώνονται στα επόμενα τμήματα θα τύχουν σεβασμού κατά τη διάρκεια αυτού του σταδίου.

Η Επιτροπή επιθυμεί επίσης να τονίσει ότι τυχόν πρότυπα τα οποία μπορεί να αναπτύσσονται στον τομέα αυτό θα πρέπει να θεωρούνται συμπληρωματικά αυτών που περιγράφηκαν σε άλλα διεθνή κείμενα περιλαμβανομένης της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών και της Δέσμης Κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία των προσώπων που τίθενται υπό κράτηση ή φυλάκιση οποιασδήποτε μορφής.

Προσωπικό και των δύο φύλων

23. Όπως τόνισε η ΕΠΒ στην 9^η Γενική της Έκθεση, προσωπικό αποτελούμενο και από τα δύο φύλα είναι ένας σημαντικός μηχανισμός προστασίας κατά της κακομεταχείρισης σε μέρη κράτησης. Η παρουσία προσωπικού που αποτελείται τόσο από άνδρες όσο και από γυναίκες μπορεί να έχει μια ωφέλιμη επίδραση και στο σωφρονιστικό ήθος και στην προώθηση ενός βαθμού ομαλότητας σε ένα χώρο κράτησης.

Το προσωπικό που αποτελείται και από τα δύο φύλα επιτρέπει επίσης την κατάλληλη ανάπτυξη του προσωπικού κατά την εκτέλεση καθηκόντων ευαίσθητων στο φύλο, όπως έρευνες. Στο πλαίσιο αυτό η ΕΠΒ επιθυμεί να τονίσει ότι σε άτομα που στερούνται της ελευθερίας τους θα πρέπει να γίνεται έρευνα μόνον από προσωπικό του ίδιου φύλου και ότι οποιαδήποτε έρευνα απαιτεί να γδυθεί ο κρατούμενος θα πρέπει να πραγματοποιείται μακριά από τα μάτια προσωπικού φύλαξης του άλλου φύλου.

Χωριστά καταλύματα για γυναίκες που στερούνται της ελευθερίας τους

24. Το καθήκον της φροντίδας που οφείλεται από το κράτος στους στερούμενους της ελευθερίας τους, περιλαμβάνει το καθήκον της προστασίας τους από άλλους που μπορεί να επιθυμούν να τους βλάψουν. Η ΕΠΒ έχει μερικές φορές αντιμετωπίσει ισχυρισμούς κακοποίησης από γυναίκα σε γυναίκα. Ωστόσο, οι καταγγελίες για κακομεταχείριση των προφυλακισμένων γυναικών από άνδρες (και, πιο συγκεκριμένα, για σεξουαλική παρενόχληση, συμπεριλαμβανομένης της λεκτικής κακοποίησης σεξουαλικού χαρακτήρα) προκύπτουν πιο συχνά, ιδιαίτερα όταν ένα κράτος αδυνατεί να παράσχει ξεχωριστή στέγαση για γυναίκες που στερούνται της ελευθερίας τους με αριθμητική υπεροχή γυναικείου προσωπικού να εποπτεύει αυτό το είδος στέγασης.

Σαν θέμα αρχής, οι γυναίκες που στερούνται της ελευθερίας τους θα πρέπει να κρατούνται σε καταλύματα που είναι φυσικά διαχωρισμένα από εκείνα τα οποία καταλαμβάνονται από οποιονδήποτε άνδρα που κρατείται στο ίδιο ίδρυμα. Παρόλα αυτά, ορισμένα κράτη έχουν αρχίσει να προβαίνουν σε διευθετήσεις ώστε ζευγάρια (και τα δύο μέλη των οποίων στερούνται της ελευθερίας τους) να στεγάζονται μαζί ή / και για κάποιο βαθμό σχέσεων σε φυλακές και για τα δύο φύλα. Η ΕΠΒ καλωσορίζει τέτοιες προοδευτικές διευθετήσεις, εφόσον οι εν λόγω κρατούμενοι συμφωνούν να συμμετέχουν και επιλέγονται προσεκτικά και επιβλέπονται επαρκώς.

Ισότητα πρόσβασης στις δραστηριότητες

25. Γυναίκες που στερούνται της ελευθερίας τους θα πρέπει να απολαμβάνουν την πρόσβαση σε σημαντικές δραστηριότητες (εργασία, επιμόρφωση, εκπαίδευση, αθλητισμό κλπ.) με ίσους όρους με τους άνδρες που στερούνται της ελευθερίας τους. Όπως ανέφερε η Επιτροπή στην τελευταία Γενική της Έκθεση, αντιπροσωπείες της ΕΠΒ πάρα πολύ συχνά συναντούν γυναίκες κρατούμενες που τους παρέχονται δραστηριότητες που θεωρούνται «κατάλληλες» για αυτές (όπως ράψιμο ή χειροτεχνία), ενώ στους άνδρες κρατούμενους προσφέρεται κατάρτιση πολύ πιο επαγγελματικής φύσης.

Κατά την άποψη της ΕΠΒ, μια τέτοια προσέγγιση διακρίσεων μπορεί να χρησιμεύσει μόνο για να ενισχύσει ξεπερασμένα στερεότυπα του κοινωνικού ρόλου των γυναικών. Επιπλέον, ανάλογα με τις περιστάσεις, το να στερούνται οι γυναίκες ίσης πρόσβασης σε καθεστώς δραστηριοτήτων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ταπεινωτική μεταχείριση.

Προγεννητική και μεταγεννητική περίθαλψη

26. Πρέπει να καταβάλλεται κάθε προσπάθεια για την ικανοποίηση των ειδικών διαιτητικών αναγκών των εγκύων γυναικών κρατούμενων, στις οποίες θα πρέπει να παρέχεται μια διαίτα υψηλή σε πρωτεΐνες, πλούσια σε φρέσκα φρούτα και λαχανικά.

27. Είναι αυτονόητο ότι τα μωρά δεν πρέπει να γεννιούνται στη φυλακή και η συνήθης πρακτική των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης φαίνεται να είναι, να μεταφέρονται οι έγκυες κρατούμενες την κατάλληλη στιγμή σε νοσοκομεία εκτός της φυλακής.

Παρόλα αυτά, από καιρού εις καιρόν, η ΕΠΒ συναντά παραδείγματα εγκύων γυναικών που είναι αλυσοδεμένες ή συγκρατούνται με άλλο τρόπο σε κρεβάτια ή άλλα είδη επίπλων κατά τη διάρκεια των γυναικολογικών εξετάσεων ή / και τον τοκετό. Μια τέτοια προσέγγιση είναι εντελώς απαράδεκτη και θα μπορούσε σίγουρα να χαρακτηριστεί ως απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Άλλα μέσα που ικανοποιούν τις ανάγκες ασφάλειας μπορούν και θα πρέπει να βρεθούν.

28. Πολλές γυναίκες στη φυλακή είναι κύριοι πάροχοι φροντίδας για παιδιά ή άλλα άτομα των οποίων η ευημερία μπορεί να επηρεαστεί αρνητικά από την φυλάκισή τους.¹

Ένα ιδιαίτερα προβληματικό θέμα στο πλαίσιο αυτό είναι αν - και, αν ναι, για πόσο χρονικό διάστημα - θα πρέπει να είναι δυνατό για τα μωρά και τα μικρά παιδιά να παραμείνουν στη φυλακή με τις μητέρες τους. Αυτή είναι μια ερώτηση δύσκολη για να απαντηθεί, δεδομένου ότι, αφενός μεν, οι φυλακές σαφώς δεν παρέχουν το κατάλληλο περιβάλλον για μωρά και μικρά παιδιά, αφετέρου δε, ο βίαιος αποχωρισμός μητέρων και βρεφών είναι άκρως ανεπιθύμητος.

29. Κατά την άποψη της ΕΠΒ, η κυρίαρχη αρχή σε όλες τις περιπτώσεις θα πρέπει να είναι η ευημερία του παιδιού. Αυτό υπονοεί ειδικότερα ότι οποιαδήποτε προγεννητική και μεταγεννητική περίθαλψη παρέχεται κατά την προφυλάκιση θα πρέπει να είναι ισοδύναμη με αυτή που διατίθεται στην εκτός της φυλακής κοινότητα. Όταν μωρά και μικρά παιδιά κρατούνται σε εγκαταστάσεις στερητικές της ελευθερίας, η περίθαλψή τους θα πρέπει να επιβλέπεται από ειδικούς στην κοινωνική εργασία και την ανάπτυξη του παιδιού. Ο στόχος θα πρέπει να είναι η παραγωγή ενός περιβάλλοντος με επίκεντρο το παιδί, απαλλαγμένου από τα ορατά στοιχεία της κράτησης, όπως οι στολές και ο μεταλλικός ήχος των κλειδιών.

Θα πρέπει επίσης να γίνουν ρυθμίσεις για να διασφαλιστεί ότι η κίνηση και οι γνωστικές δεξιότητες των μωρών που κρατούνται στη φυλακή αναπτύσσονται κανονικά. Ειδικότερα, θα πρέπει να υπάρχουν επαρκείς εγκαταστάσεις για παιχνίδι και άσκηση μέσα στη φυλακή και, στο μέτρο του δυνατού, η ευκαιρία να αποχωρήσει από το ίδρυμα και να βιώσει την κανονική ζωή έξω από τους τοίχους του.

Η διευκόλυνση της φροντίδας του παιδιού από τα μέλη της οικογένειας εκτός του ιδρύματος μπορεί επίσης να βοηθήσει να διασφαλιστεί ότι το βάρος της ανατροφής του παιδιού μοιράζεται (για παράδειγμα, από τον πατέρα του παιδιού). Όπου αυτό δεν είναι δυνατό, θα πρέπει να δοθεί

¹ Βλ. επίσης Σύσταση 1469 (2000), της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης στο αντικείμενο μητέρων και μωρών στη φυλακή.

προσοχή στην παροχή πρόσβασης σε εγκατάσταση τύπου βρεφονηπιακού σταθμού. Τέτοιες διευθετήσεις μπορούν να δώσουν τη δυνατότητα στις γυναίκες κρατούμενες να συμμετέχουν στην εργασία και άλλες δραστηριότητες εντός της φυλακής σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι θα ήταν διαφορετικά δυνατό.

Θέματα υγιεινής και υγείας

30. Η Επιτροπή επιθυμεί επίσης να επιστήσει την προσοχή σε μια σειρά θεμάτων υγιεινής και υγείας σε σχέση με τα οποία οι ανάγκες των γυναικών που στερούνται της ελευθερίας τους διαφέρουν σημαντικά από αυτές των ανδρών.

31. Οι συγκεκριμένες ανάγκες υγιεινής των γυναικών θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με επαρκή τρόπο. Εύκολη πρόσβαση σε εγκαταστάσεις υγιεινής και πλυσίματος, ασφαλείς ρυθμίσεις για την απόρριψη αντικειμένων με αίμα καθώς και παροχή ειδών υγιεινής, όπως σερβιέτες και ταμπόν, έχουν ιδιαίτερη σημασία. Μη παροχή τέτοιων βασικών αναγκών μπορεί να αποτελέσει από μόνη της, ταπεινωτική μεταχείριση.

32. Είναι επίσης σημαντικό η υγειονομική περίθαλψη που παρέχεται σε άτομα που στερούνται της ελευθερίας τους να είναι ισότιμη με εκείνη που απολαμβάνουν οι ασθενείς στην κοινότητα εκτός της φυλακής.

Όσον αφορά τις γυναίκες που στερούνται της ελευθερίας τους, η διασφάλιση του ότι η αρχή της ισοδυναμίας της περίθαλψης είναι σεβαστή θα απαιτήσει ότι η υγειονομική περίθαλψη παρέχεται από ιατρούς και νοσηλευτές οι οποίοι έχουν ειδική εκπαίδευση σε θέματα υγείας των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης της γυναικολογίας.

Επιπλέον, στο βαθμό που τα προληπτικά μέτρα υγείας με ιδιαίτερη σημασία για τις γυναίκες, όπως ο έλεγχος για τον καρκίνο του μαστού και του τραχήλου της μήτρας, είναι διαθέσιμα στην κοινότητα εκτός της φυλακής, θα πρέπει επίσης να προσφέρονται στις γυναίκες που στερούνται της ελευθερίας τους.

Η ισοδυναμία της φροντίδας απαιτεί επίσης ότι το δικαίωμα της γυναίκας για σωματική ακεραιότητα θα πρέπει να είναι σεβαστό στους χώρους κράτησης, όπως είναι και στην κοινότητα εκτός της φυλακής. Έτσι, όταν το λεγόμενο χάπι «της επόμενης μέρας» ή / και άλλες μορφές άμβλωσης σε μεταγενέστερα στάδια της εγκυμοσύνης είναι διαθέσιμα για τις γυναίκες που είναι ελεύθερες, θα πρέπει να είναι διαθέσιμα υπό τους ίδιους όρους στις γυναίκες που στερούνται της ελευθερίας τους.

33. Σαν θέμα αρχής, οι κρατούμενοι οι οποίοι έχουν ξεκινήσει μια θεραπευτική αγωγή πριν τη φυλάκισή τους θα πρέπει να είναι σε θέση να τη συνεχίσουν όσο κρατούνται. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να γίνουν προσπάθειες για να διασφαλιστεί το ότι επαρκείς ποσότητες ειδικών φαρμάκων που χρειάζονται γυναίκες είναι διαθέσιμες στους χώρους κράτησης.

Όσον αφορά, ειδικότερα, το αντισυλληπτικό χάπι, θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι αυτό το φάρμακο μπορεί να συνταγογραφηθεί για ιατρικούς λόγους, εκτός από την πρόληψη της εγκυμοσύνης (π.χ. για την ανακούφιση επώδυνης έμμηνης ρύσης). Το γεγονός ότι η φυλάκιση μιας γυναίκας μπορεί - από μόνη της - να μειώσει σημαντικά την πιθανότητα εγκυμοσύνης ενώ κρατείται δεν αποτελεί επαρκή λόγο για άρνηση τέτοιου είδους φαρμάκων.